

اجلاس کتابداران و اطلاع‌رسانان مسلمان (چهارمین: ۲۹-۳۱ خرداد ۱۳۷۴: تهران)

نوشته دکتر سیدامیر حیدر عبیدی^۱

ترجمه علی اصغر شیری^۲

بیش از یک سال از برگزاری چهارمین اجلاس کاملیس می‌گذرد و درج گزارشی از آن به دلیل گذشت زمان منطقی نیست. ولی چون گزارشهای مهمانان خارجی از ایران آینه‌ای است که پاره‌ای از واقعیات را انعکاس می‌دهد اقدام به چاپ آن شد. فصلنامه کتاب

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مقدمه

اجلاس بین‌المللی کتابداران و اطلاع‌رسانان مسلمان (کاملیس) در اوایل دهه ۱۹۸۰ تشکیل شد تاکنون چهار کنفرانس کاملیس برگزار شده است:

۱۹۸۲	۱. آمریکا
۱۹۸۷	۲. مالزی
۱۹۸۹	۳. ترکیه
۱۹۹۵	۴. ایران

1. A.H. Abidi: *Report of the 4th Congress of Muslim Librarians and Information scientists*. Tehran 19-22 June, 1995.

۲. کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی وزارت جهادسازندگی

اجلاس تهران

چهارمین اجلاس کاملیس از ۲۹ تا ۳۱ خرداد ۱۳۷۴ در مرکز آفرینشهای فرهنگی هنری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در تهران برگزار گردید. اجلاس چهارم به میزبانی کتابخانه ملی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، و وزارت جهادسازندگی جمهوری اسلامی ایران برگزار شد. حدود چهارصد نفر در کنفرانس شرکت جسته که از این تعداد، پنجاه و چهار نفر از کشورهای بنگلادش، برونی، هند، عمان، پاکستان، عربستان سعودی، سنگاپور، ترکیه، اوگاندا و یمن بودند. شرکت‌کنندگان ایرانی متشکل بودند از شخصیت‌های علمی و فرهنگی و متخصصان حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی.

اهداف اجلاس عبارت بود از: تدوین سیاست‌های مربوط به موضوعات تحقیقات اسلامی، فعالیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی، پیشبرد برنامه‌های اطلاع‌رسانی جهان اسلام، گسترش همکاریها در حوزه کتابداری. خدمات اطلاع‌رسانی و فعالیت‌های مربوطه و ایجاد و تقویت روابط میان کتابداران و متخصصان در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سراسر جهان.

زمینه‌سازی پیشین برای برگزاری اجلاس در ایران به هفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران ۱۳۷۳ بازمی‌گردد.

مروری اجمالی به مقالات اجلاس

اجلاس، روز ۲۹ خرداد ۱۳۷۴ با سخنان حسن حبیبی معاون اول رئیس جمهور آغاز شد. جلسه افتتاحیه همچنین با سخنان آقای مسجد جامعی معاون فرهنگی وزارت فرهنگ ارشاد اسلامی جمهوری اسلامی ایران، دکتر آلی محمد رئیس اجلاس کاملیس از مالزی و دکتر عباس حری دبیر چهارمین اجلاس کاملیس شروع شد.

دکتر حسن حبیبی معاون اول رئیس جمهور ایران در افتتاح چهارمین اجلاس کاملیس گفت: ایران آماده همکاری فنی و منسجم در خدمات اطلاع‌رسانی با کشورهای اسلامی است. تکنولوژی اطلاعاتی و اسلامی برای خنثی کردن تعدی فرهنگی و بمباران اطلاعاتی جهان غرب لازم است. فرهنگ و تمدن کهن و عمیق جهان اسلام باید به عنوان منشأ افتخار برای مسلمانان تلقی شود که باید مسئولیت همکاری‌های فرامنطقه‌ای را در حوزه فرهنگی، علمی، و اقتصادی به عهده گیرند. دکتر آلی محمد ضمن خوش آمدگویی، تاریخچه‌ای از کنفرانس کاملیس ارائه نمود. او از سوی کتابداران و اطلاع‌رسانان جهان اسلام از جمهوری اسلامی ایران برای میزبانی این رویداد مهم سپاسگزار کرد. دکتر عباس حری متخصصان اطلاع‌رسانی مسلمان را نسبت به کاربرد تجهیزات اطلاع‌رسانی کشورهای پیشرفته بدون مطالعه دقیق ملاحظات فنی و اقتصادی آنها آگاه نمود.

در اجلاس سه روزه، ۲۶ مقاله ارائه گردید. این مقالات در برگیرنده موضوعاتی چون: آموزش و تربیت ارزش - محور کتابداری، نظامها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی کشورهای مسلمان، کنترل کتابشناختی و خدمات تحویل مدرک، نظامهای چندرسانه‌ای و خودکار، سرگذشته‌های اسلامی و تاریخچه کتابشناسی بود.

در یکی از جلسات که سه مقاله ارائه شد من نیز فرصت ریاست یک جلسه را داشتم. در جلسه‌ای دیگر مقاله خود را تحت عنوان کنترل کتابشناختی متون اسلامی در اوگاندا ارائه نمودم. این مقاله ظهور اسلام در افریقا، افریقای شرقی و بریژه اوگاندا را مورد بحث قرار داده و به شرحی در مورد مؤسسات اسلامی، فعالیتها و مجموعه‌های متون اسلامی کتابخانه‌های آنها در کشور پرداخت. جالبترین بخش مقاله من برای حضار ایرانی، تاسیس کتابخانه در اوگاندا توسط شورای فرهنگی ایران بود که رسماً در بهمن ماه ۱۳۷۴ با حضور نماینده حضرت آیت‌الله علی خامنه‌ای صورت گرفت. این مقاله نیاز به طرحی کتابشناختی در برگیرنده کلیه متون اسلامی موجود در اوگاندا را مورد تاکید قرار داد. طرحهای مشابهی نیز برای کشورهای دیگر توصیه گردید تا پایگاه اطلاعات کتابشناختی بین‌المللی از متون اسلامی ایجاد گردد.

قطعه‌نامه

مواد قطعه‌نامه اجلاس کاملیس ۴ در تهران بر موارد ذیل تاکید داشت:

۱. فراهم‌آوری امکاناتی برای ایجاد نظام ملی انتقال اطلاعات در کشورهای اسلامی همانطور که در نئستهای قبلی کاملیس نیز مورد اشاره قرار گرفت.
۲. مشخص ساختن راهبردهای کلان خدمات اطلاع‌رسانی میان کشورهای اسلامی و تعیین وظایف هر عضو در ایجاد بانکهای اطلاعاتی
۳. تاسیس کمیته‌های ملی و منطقه‌ای کاملیس در کشورهای عضو به منظور پیش‌بینی اهداف و برنامه‌ها در مقیاس گسترده‌تر
۴. انجام مطالعات تفصیلی در مورد بانکهای اطلاعاتی موجود در کشورهای اسلامی و انتشار راهنمای آنها برای پرهیز از اتلاف وقت و توان در کشورهای اسلامی
۵. ایجاد نظامهای ملی برای هماهنگ‌سازی فعالیتهای اطلاع‌رسانی در هر یک از کشورهای اسلامی به منظور حمایت از خدمات اطلاع‌رسانی در این کشورها و ارائه آنها به سایر استفاده‌کنندگان
۶. تبادل نتایج تحقیقات کتابداری و فعالیتهای اطلاع‌رسانی در میان کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی مسلمان به منظور استفاده از یافته‌ها و جلوگیری از انجام تحقیقات تکراری در حوزه

تکنولوژی اطلاعات

۷. تبادل استاد و دانشجو در حوزه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی میان کشورهای اسلامی
۸. ارائه برنامه نمونه برای آموزش کتابدار جهت مدیریت نسخه‌های خطی اسلامی
۹. تأکید بر استفاده از متخصصان مسلمان برای مشاوره در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی
۱۰. اجرای طرح‌های مشترک با سرمایه‌گذاری مشترک برای تهیه متون مرجع اسلامی
۱۱. انتشار فصلنامه کاملیس به منظور عرضه جدیدترین پیشرفت‌ها و مقالات تحقیقی مرتبط با خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی
۱۲. تبادل اطلاعات مربوط به میراث فرهنگ اسلامی که به واسطه مرزبندی‌های سیاسی از هم جدا افتاده است
۱۳. انجام مطالعاتی در مورد تأثیر دستاوردها و توصیه‌های جلسات قبلی کاملیس در مورد عملکرد نظام‌های کتابخانه‌ای و خدمات اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی
۱۴. تلاش برای برگزاری نشست‌های دو بار در سال به منظور تقویت روابط میان کشورهای اسلامی و ترغیب آنها برای پذیرش میزبانی جلسات آتی کاملیس

در خاتمه اجلاس، انتخابات کاملیس نیز صورت گرفت. آقای سیدسلیم آقا از دانشگاه اسلامی مالزی به عنوان رئیس اجلاس و دکتر عباس حری از کتابخانه ملی ایران به عنوان معاون اجلاس کاملیس برگزیده شد.

ویژگی‌های برجسته

برجستگی‌های اجلاس عبارت بودند از:

۱. نمایشگاه مفصلی از تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در برگیرنده فعالیتها و محصولات اطلاع‌رسانی و انتشارات ایرانی در محلی به وسعت ۳۰۰ مترمربع
۲. بازدید از کتابخانه ملی که در سال ۱۳۱۷ تأسیس شده است. کتابخانه ملی دارای ۱۶۸,۷۵۸ کتاب چاپی، ۱۲۵۰۰ نسخه خطی فارسی و عربی، ۲۰۵۳۳ جلد نشریه فارسی و عربی، ۱۱۶,۷۳۳ کتاب به زبانهای دیگر، ۹۹۷ نقشه، ۸۱۶۱ اسلاید و ۱۶۹۳ عکس است. بنابر سومین بند از اساسنامه کتابخانه ملی، اهداف آن عبارتند از: فراهم‌آوری، نگهداری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات مربوط به مواد چاپی (یا خطی) و غیر چاپی منتشر شده در ایران یا تهیه شده توسط ایرانیان در خارج یا منابع منتشر شده در مورد ایران و اسلام در خارج کشور (بویژه منابعی که در مورد انقلاب اسلامی به

رهبری امام خمینی (ره) است)، و آثار علمی و فرهنگی برجسته که در سایر کشورها منتشر می‌شود. ۳. بازدید از کتابخانه عمومی آیت‌الله مرعشی نجفی در شهر مقدس قم. این کتابخانه دارای ۵۰ هزار نسخه خطی کمیاب، مجموعه عظیمی از کتابهای چاپی، آرشیوهای کتابهای عکس، آرشیوهای کتابهای قدیمی و کمیاب، فهرست کتابخانه‌های جهان، آرشیوهای مجلات، بخش فهرست‌نویسی نسخه‌های خطی، بخش تحقیقات متون اسلامی، بخش ریزنگاری^۱ بخش آزمایشگاه و مرمت کتاب، بخش کامپیوتر، بخش صحافی، بخش آتش‌نشانی، تالارهای مطالعه، چاپخانه، بخش ارتباطات عمومی و بین‌المللی، طرح توسعه کتابخانه و بخش اداری. کل مجموعه کتابخانه کامپیوتری شده است. متوسط زمان درخواست و دریافت کتاب بین ۱ تا ۷ دقیقه متغیر است. ساخت بنای جدید کتابخانه بنا به دستور امام خمینی در سال ۱۳۷۰ آغاز شد. زیربنای ساختمان کتابخانه در حال ساخت ۲۵۰۰ مترمربع با ظرفیت ۳ میلیون جلد کتاب است.

۴. بازدید از کتابخانه روستایی کهک. اهداف کتابخانه‌های روستایی چنین بیان شده است: پیشبرد سطح دانش، آگاهی و نگرش روستاییان به ویژه نوجوانان و جوانان، ایجاد فرصتهای مناسب برای نیل به توسعه حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در سطح روستا، اعتلای حس همکاری میان روستاییان و علاقه‌مند نمودن آنها به مشارکت، بازنگری مجراهای ارتباطی میان مناطق روستایی، آموزش ترویج و نیز مراکز علمی، ایجاد ارتباط میان روستاها و مراکز برنامه‌ریزی سطوح محلی و علمی.

۵. بازدید از فرهنگسرای بهمن در تهران. این مکان تا سه سال قبل کشتارگاه دام بوده است. حال یکی از مراکز فرهنگی مهم برای جوانان ایرانی است که دارای: تالار علوم یا نمایش تجربیات علمی برای نوجوانان، تالار نمایش نقاشیها، تالار نمایش واقعه کربلا (نمایشگاه بزرگ کربلا)، استخر شنا، باشگاه، مرکز بهداشت، و سالنی بزرگ است. هنگام بازدید از این مکان، هفت نوجوان برنامه‌ای جذاب از اشعار عربی و فارسی بر مبنای قرآن کریم و در مدح معصومین (ع) برگزار کردند.

۶. بازدید از مرقد مطهر حضرت معصومه در قم، خواهر امام رضا (ع)

۷. بازدید از مرقد مطهر بنیانگذار جمهوری اسلامی و رهبر انقلاب اسلامی آیت‌الله امام خمینی

۸. بازدید از بهشت زهرا، قبرستان شهدای جنگ ایران و عراق. هر کس که چنین مکانی را ببیند از تهاجم وحشیانه صدام عمیقاً متأثر می‌گردد.

۹. ضیافت شام باشکوه در ساختمان نهاد ریاست جمهوری که از سوی دولت جمهوری اسلامی ترتیب داده شده بود.

۱۰. بازدید از کاخهای شاه پیشین ایران، محمدرضا پهلوی در سعدآباد، موزه دفینه، موزه آبگینه، موزه مردمشناسی، و تاریخ طبیعی.

یادداشتهای شخصی

برگزارکنندگان اجلاس مستقیماً یاری کردند و با توجه به زمان تعطیلات و کمبود بلیت هواپیما، تلاشها و اقدامات بسیار پر مشقتی را برای زیارت شخصی اینجانب از مشهد انجام دادند. برگزار کنندگان "ثواب" این اقدامات را خواهند برد.

در طول بحث و تبادل نظر در اجلاس، تحت تأثیر شخصیتهای مهم ایرانی ذیل که با آنها ارتباط برقرار کردم، قرار گرفتم.

۱. دکتر عباس حرّی و عبدالله نجفی از کتابخانه ملی ایران برای سازماندهی عالی اجلاس

۲. آقای محمود دعوت (وکیل و مشاور حقوقی، مترجم رسمی وزارت دادگستری) برای علاقه او به جمع آوری ترجمه‌های قرآن کریم به کلیه زبانهای دنیا. او کتابی شامل صفحه‌های عنوان و صفحات ترجمه سوره فاتحه قرآن کریم به ۷۰ زبان را گردآوری کرده است. او نسخه‌ای از کتاب خود را که در کتابخانه شخصی اینجانب بسیار ارزشمند و مهم است، هدیه کرده است. او مجموعه خود را به ۱۰۰ ترجمه افزایش داده است. قصد دارم ترجمه اوگاندایی قرآن کریم را برای او بفرستم

۳. آقای مرتضی تیموری کتابدار کتابخانه مرکزی دانشگاه اصفهان

۴. آقای سعید دامادی مشاور خصوصی کتابداری

۵. استاد مهدی محقق، مدیر موسسه مطالعات اسلامی مکه‌گیل، شعبه تهران برای دانش گسترده

او از "اسلامیات"

۶. آقای مهرداد نیکنام، سردبیر فصلنامه کرانه، مجله‌ای مختص کتاب، کتابخانه‌ها و علوم

اطلاع‌رسانی

۷. آقای علی شیری، رئیس گروه سازماندهی مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی وزارت

جهادسازندگی، آقای شیری مقاله اینجانب تحت عنوان "نیازهای آموزش پایه و همکاری برای ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی جهان اسلام" را به فارسی ترجمه کرده است. نسخه فارسی مقاله من در شماره پاییز (جلد ۳-۲، شماره ۳-۲) فصلنامه "پیام کتابخانه" در صفحات ۱۰۸-۱۰۲ در ایران منتشر شده است.

۸. خانم منیژه علامه، رئیس کتابخانه موسسه پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه. بازدید از کتابخانه خانم علامه تجربه‌ای جالبی بود. او کار بسیار جالبی دارد. او مرا در بازدید از برخی از کتابخانه‌های مهم تهران یاری کرد.

۹. خانم زهرا سلطانی از انتشارات امیرکبیر، نشستی در دفاتر آنها مهیا گردید تا امکان ترجمه کتابها و مقالات من به فارسی فراهم گردد. متأسفانه نتوانستم به نشست بعدی که در روز بعد برگزار می شد برسم و فرصت رسیدن به یک توافق متقابل را از دست دادم. خانم سلطانی علاقه و استعداد علمی و تجاری عمده‌ای داشت.

۱۰. آقای ک. خ. دلشاد، مدیر کتابخانه مرکز تحقیقات برق تهران، او نیز شغل جالبی دارد.

۱۱. استاد امیر مهربار، معاون امور علمی، موسسه پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه، استاد مهربار به دستور سازمان ملل دوبار به اوگاندا سفر کرده و دانشگاه مکرره را خوب می‌شناسد.

۱۲. دکتر سید محمود مرعشی نجفی رئیس کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی در قم

۱۳. حسین میرصادقی، مترجم اینجانب، او در تمامی احوال به عنوان برادر مهربان اینجانب بود.

او مرا برای حضور در نمازهای مغرب در مسجد امام حسن مجتبی در جنوب تهران یاری نمود. مسجدی که در دعای کمیل و ذکر شهدای کربلای آن شرکت کردم. این مراسم مرا بسیار تحت تأثیر قرار داد.

۱۴. علیم، متولی مسجد امام حسن مجتبی در جنوب تهران که اینجانب را بسیار مورد عنایت قرار داده و به جمع معرفی نمود و اینجانب و جامعه اثنی‌عشری اوگاندا را مورد لطف و محبت قرار داد.

۱۵. آقای عابدین محرمی‌نژاد که یکی از مترجمان بود اما به دلیل نگرشها و خلق و خوی مطلوب او بسیار روابط گرمی با اینجانب داشت.

یادداشت‌های عمومی

علاوه بر بحث‌های علمی و هم‌سخنی‌های تحقیقی، جذاب‌ترین جنبه اجلاس تهران، مهمان‌نوازی ایرانیان بود. مهمانان رسمی در هتل بین‌المللی لاله در تهران اقامت گزیدند. این هتل اقامت بسیار راحت همراه با غذاهای عالی و سایر تسهیلات ممکن برای ارتباطات بین‌المللی را فراهم نمود.

ایرانیان جوان و مهربان با زبان انگلیسی روان به عنوان مترجم و راهنما در اختیار مهمانان خارجی قرار داشتند و در تمامی احوال برای کمک به ما حاضر بودند. این جوانان اقامت شرکت‌کنندگان خارجی را بسیار جذاب و مهیج ساختند. آنها داوطلبانه و بسیار منظم ما را در انجام تشریفات سفر و خریدهای شخصی یاری نمودند. آنها همچنین مکانهای مهم و جالبی را که ما می‌توانستیم بازدید کنیم پیشنهاد کردند و هر زمان و هر جایی را که برای بازدید قصد داشتیم به سهولت در اختیار ما قرار گذاشتند. هنگام ترک تهران، کیفهای ما مملو از هدایای دوستان جدید

ایرانی بود.

برنامه اجلاس بسیار جالب بود. با این حال چون اینجانب دانشگاهی هستم بازدید رسمی از دانشگاهی در تهران را که در آن اطراف چندین مورد نیز بود می توانست برایم جالب باشد. بازدید از ایران تجربه بزرگی بود. من از گردانندگان و برگزارکنندگان اجلاس سپاسگزارم. از استاد سبوفو معاون دانشگاه مکرره که تأیید خود را برای حضورم در اجلاس چهارم کاملیس تهران سریع اعلام نمود نیز تشکر ویژه می نمایم. ■

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی